

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa H. C.
przeciwko A. B.
o ochronę dóbr osobistych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 czerwca 2018 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACz (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Okręgowego w W. z dnia 8 października 2018 r., sygn. akt I C (...),
znosi postępowania poprzedzające te orzeczenia i przekazuje
sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 8 października 2015 r. odrzucił pozew H. C. i A. P. przeciwko A. B. o ochronę dóbr osobistych z uwagi na brak jurysdykcji sądu polskiego. W uzasadnieniu wskazał, że wypowiedzi pozwanej, zawierające treści stanowiące podstawę żądania pozwu, zostały zamieszczone w

opinii sporządzonej i wykorzystanej w postępowaniu przez sąd włoskim. Stosownie zaś do § 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (dalej: rozporządzenie nr 1215/2012) osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim m.in. w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, przed sąd miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę.

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił zażalenie powódki H. C. na postanowienie Sądu Okręgowego, aprobuując przyjęte za podstawę tego orzeczenia ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną. Podkreślił przy tym, że posłużenie się przedmiotową opinią przez inną stronę w postępowaniu przed sądem polskim mogłoby pozostawać w związku ze szkodą następczą (pochodną), a nie ze szkodą pierwotną. Wskazał, że jurysdykcja sądu włoskiego w sprawie znajduje potwierdzenie również w zasadzie wyrażonej w art. 5 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001, opartej na istnieniu łącznika wynikającego ze ścisłego związku między roszczeniem a sądem miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., powódka H. C. wniosła o uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego je postanowienia Sądu Okręgowego. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła obrazę art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 przez błędną wykładnię, zaś podstawę naruszenia przepisów postępowania wypełniła zarzutami naruszenia: art. 117 § 5 k.p.c., art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 i art. 117 § 5 k.p.c., art. 1099 k.p.c. w związku z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, zgodnie z którym odmowa ustanowienia dla strony adwokata lub radcy prawnego zasadniczo nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wynikającej

z pozbawienia możliwości obrony swych praw (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, z 19 dnia marca 2004 r., IV CK 218/03 i z dnia 26 maja 2017 r., I CSK 519/16 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 643/08 - nie publ.). Przyjmuje się jednak, że w pewnych wyjątkowych sytuacjach, w których sąd, mimo spełnienia przez wnioskującego określonych warunków, nie przyzna mu pomocy fachowego pełnomocnika, można w tej decyzji procesowej upatrywać źródła nieważności postępowania. Może to mieć miejsce wtedy, gdy strona w okolicznościach konkretnej sprawy, np. przez wzgląd na skomplikowany jej charakter, nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 grudnia 1997 r., II UKN 404/97, nie publ., z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 102/98, OSNP 1999, Nr 12, poz. 408, z dnia 8 czerwca 2006 r., II CSK 51/06, nie publ., i z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, nie publ.).

Trafnie zarzuciła skarżąca, że sytuacja taka wystąpiła w konkretnym stanie faktycznym, w którym powódka domagała się ochrony swoich dóbr osobistych, naruszonych - według jej twierdzeń - nieprawdziwymi stwierdzeniami dotyczącymi jej stanu zdrowia psychicznego, zawartymi w opinii sporządzonej w postępowaniu przed sądem włoskim, a wykorzystywanej również w postępowaniu przed sądami polskimi. Ocena zasadności tego powództwa musiała zostać poprzedzona rozważeniem kwestii jurysdykcji krajowej. Wprawdzie - stosownie do art. 1099 k.p.c. - brak jurysdykcji krajowej sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy, jednak nie ulega wątpliwości, oceny tej dokonuje m.in. przez pryzmat jednoznacznie sformułowanego żądania pozwu, okoliczności przytoczonych w jego uzasadnieniu oraz właściwych przepisów prawa krajowego i zagranicznego. Bezsprzecznie zajęcie przez powódkę, działającą bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika, stanowiska w kwestii łączącej się z zastosowaniem prawa europejskiego było nader utrudnione i uniemożliwiało jej podjęcie skutecznej obrony swych praw. Należy zauważyć, że - jak wynika z dokonanych w sprawie ustaleń - powódka nie ma środków umożliwiających ustanowienie zawodowego pełnomocnika z wyboru.

Przytoczone okoliczności winny skłonić Sąd drugiej instancji do rozważenia z urzędu - w granicach zaskarżenia apelacją - czy postępowanie przed Sądem

pierwszej instancji nie było dotknięte nieważnością z przyczyny określonej w art. 397 pkt 5 k.p.c.; oceny tej należało dokonać niezależnie od tego, czy decyzja Sądu Okręgowego odmawiająca ustanowienia pełnomocnika była poddana kontroli instancyjnej w wyniku zaskarżenia jej zażaleniem. Zaniechanie przeprowadzenia w tym zakresie stosownej analizy nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw